

Trnavský samosprávny kraj
Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave

ROZVOJ ČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI Z POHĽADU DETSKÉHO KNIHOVNÍKA

Zborník príspevkov
z odborného seminára, ktorý sa konal dňa 27. mája 2015 v Trnave

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

**Trnavský samosprávny kraj
Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave**

**ROZVOJ ČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI
Z POHĽADU DETSKÉHO KNIHOVNÍKA**

**Zborník príspevkov
z odborného seminára, ktorý sa konal dňa 27. mája 2015 v Trnave**

Trnava, 2015

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

OBSAH

Úvod	1
Detský čitateľ – budúcnosť čitateľstva PhDr. Ľudmila Hrdináková Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave	2
Knižnica Vás víta Mgr. Veronika Chorvatovičová Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave	15
Ako to robíme u nás Mgr. Iveta Hurná Knižnica pre mládež mesta Košice	21
Akcie v detskej knižnici alebo knihovník v akcii? Tibor Hujdič Detské internetové kníhkupectvo www.mrkvicka.sk	24

Úvod

V rámci podpory celoživotného vzdelávania a zvyšovania odborných kompetencií a zručností pracovníkov knižníc pripravila Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave aj v tomto roku odborný seminár, ktorý bol tentokrát určený pre knihovníkov, ktorí pracujú s deťmi. Seminár *Rozvoj čitateľskej gramotnosti z pohľadu detského knihovníka* sa uskutočnil 27. mája 2015 v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave.

Potreba zintenzívnenia aktivít v oblasti rozvoja čitateľskej gramotnosti už v ranej (alebo vynárajúcej sa) gramotnosti rezonuje v odborných pedagogických ale i knihovníckych kruhoch už dlhšiu dobu. Výskumy v tejto oblasti potvrdzujú neustále sa zhoršujúcu úroveň funkčnej gramotnosti detí a mládeže, pričom treba zdôrazniť, že pre kvalitný rozvoj funkčnej gramotnosti je nevyhnutný rozvoj čitateľskej gramotnosti už v predškolskom veku. Ako príklad môžeme uviesť *Výskum čítania mládeže v Slovenskej republike*, ktorý v rokoch 2008 – 2011 zrealizovala Slovenská asociácia knižníc a v roku 2011 publikovala výsledky tohto výskumu. Výskum sa uskutočnil na vzorke 12 393 respondentov – žiakov základných škôl, stredných odborných škôl a gymnázií. I napriek tomu, že respondenti boli vo veku 13 -17 rokov, závery výskumu veľmi jasne odhalili nedostatky a rezervy v oblasti systematického usmerňovania a zámernej motivácie detí v období ich čitateľského vývinu. Autori konštatujú veľmi nízku mieru čitateľskej intervencie v predčitateľskom veku. Zaujímavým bolo tiež vyjadrenie takmer polovice respondentov o tom, že nemajú voľný čas, ktorý by mohli venovať čítaniu. Získané informácie však potvrdzujú, že mladí ľudia voľný čas majú, avšak čítanie nepovažujú za zaujímavú formu zmysluplného trávenia tohto času.¹

Nie je preto náhoda, že podpora rozvoja informačnej gramotnosti a formovanie informačných potrieb vytváraním a podporovaním čitateľských návykov u detí a mládeže, sú jednou z prioritných strategických oblastí Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020. Verejné knižnice v danej oblasti už dlhodobo vyvíjajú aktivity, priebežne zverejňované informácie o neustále sa znižujúcej úrovni čitateľskej gramotnosti potvrdzujú potrebu zintenzívnenia týchto aktivít. Zároveň je nevyhnutnosťou hľadať nové formy a metódy práce, ktoré by v deťoch prebudili zvedavosť, záujem o čítanie, a tým začlenenie čitateľských návykov do ich životného štýlu ako vhodnú formu zmysluplného trávenia voľného času a nevyhnutného nástroja vo vzdelávaní.

Zostavovateľka

---

¹ J. Kopáčiková, E. Hrdináková, A. Gašparovičová: Čítanie mládeže v Slovenskej republike. Interpretácia výsledkov výskumu. Košice : Slovenská asociácia knižníc, 2011. 100 s.

Detský čitateľ – budúcnosť čitateľstva

PhDr. Ľudmila Hrdináková

Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta UK v Bratislave

hrdinakova@phil.uniba.sk

Je nad slnko jasné, že bez súčasného aktívneho detského čitateľa, nie je až tak jasná budúcnosť čitateľstva a knihy. Nasledujúci príspevok sa preto logicky venuje niekoľkým zásadným a existenčným aspektom detského čitateľstva a argumentácii, prečo je priam nevyhnutné motivovať detských čitateľov. Nejde totiž len o samotnú záchranu čítania ako kultúrnej aktivity a obhajobu knihy ako kultúrneho artefaktu. Ide o budúcnosť ľudského myslenia. Druhá časť príspevku sa venuje praktickým radám a metodike, ktorá môže byť využiteľná v knihovníckej praxi.

Nový fenomén v čitateľstve? „Bibliofóbovia“

Približne od polovice 80. rokov 20. storočia odborníci konštatujú krízu čítania, ktorá je sprevádzaná neustále klesajúcim statusom knihy (najmä u mladých ľudí), všeobecne nízkym statusom čítania v živote súčasnej mládeže a kriticky nízkym stupňom povedomia o dôležitosti čítania v rozvoji človeka (Kopáčiková, Hrdináková, Gašparovičová 2011).

Tento úpadok sa netýka len Slovenskej republiky, výsledky zahraničných výskumov posledných rokov jednoznačne ukazujú, že:

- deti čítajú podstatne menej ako v predchádzajúcich obdobiach, v rámci ich kultúrneho života markantne klesá podiel voľnočasového čítania a čítania pre radosť,
- čitateľské výkony majú klesajúcu tendenciu,
- čítanie u detí a mládeže prudko klesá s narastajúcim vekom a čítanie medzi dospievajúcimi stagnuje,
- rozdiely v čítaní medzi rasami, krajinami i pohlaviami rastú (Rideout 2014).

Na základe medzinárodných štúdií pre hodnotenie žiakov PISA² európska komisárka pre vzdelávanie, kultúru, mnohojazyčnosť a mládež Androulla Vassiliou konštatuje, že:

„...v priemere má v európskych krajinách najmenej každý piaty pätnásťročný žiak veľmi slabé čitateľské schopnosti, čo je prinajmenšom potenciálna katastrofa pre európske spoločnosti: deti, ktoré opúšťajú školu bez schopnosti patrične porozumieť dokonca i základným písaným

---

² Štúdie čitateľskej gramotnosti: **PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study)**: testovaní sú 9-10 roční žiaci, výskum zastrešovaný IEA – medzinárodnou asociáciou pre hodnotenie výsledkov vzdelávania; **PISA (Programme for International Student Assessment)**: testovaní sú 15 roční študenti, cyklicky realizovaný výskum v krajinách OECD a partnerských krajinách pod záštitou OECD a ACER (Austrálska rada pre výskum vo vzdelávaní).

textom, sa nielen vystavujú veľkému riziku vylúčenia z trhu práce, ale sú tiež prakticky vylúčené z ďalšieho vzdelávania“ (Leseerziehung in Europa 2011).

V odborných kruhoch sa diskutuje o vzniku nových bibliofóbov, ktorí hlásajú a-gramotnosť – teda rozhodnutie nečítať napriek schopnosti čítať – ako právoplatné, legitímne a demokratické správanie svojich rovesníkov (Bauerlein 2007).

Dôvodov nárastu nečitateľov a poklesu čítania je rozhodne viacero: klesajúci čas strávený rodičovským čítaním deťom v ranejšom detstve, slabý alebo absentujúci rodičovský čitateľský vzor, vplyv popkultúry, ktorá pretláča ľahšie a povrchnejšie témy, formáty a žánre; škola, ktorá je primárne spájaná s povinnosťami a čítaním; povinné čítanie, ktoré je vnímané ako nudné a na recipientov pôsobí demotivujúco (Kopáčiková, Hrdináková, Gašparovičová 2011). Medzi najvýraznejšie negatívne vplyvy patrí vplyv médií a nových technológií na kategóriu detí a dospelujúcich. Už od 80. rokov vyrastajú generácie pod vplyvom televízie, počítača, mobilov a najnovšie tabletov, i-padov a pod. Preto sa tieto generácie nazývajú aj TV-teens, screen-agers a najnovšie, keďže sú v dennom kontakte s viacerými obrazovkami, M2-generácia, t. j. multimediálna generácia.

Čítanie verzus nové médiá? Náhľad do prvých výskumov

Otázka možného vplyvu audiovizie a audiovizuálnych obsahov na detských recipientov sa vynorila už v začiatkoch uvedenia televízie ako masového média.

V rámci prvých výskumov boli početné štúdie o negatívnom a regresnom účinku televízie (Gaddy 1986). Vo Veľkej Británii sa uskutočnil prvý rozsiahly výskum zameraný na konfrontáciu dôsledkov sledovania televízie už v roku 1956 pod vedením BBC³ (Himmelweit, Oppenheim, Vince 1958) a americko-kanadské prieskumy sa realizovali o dva roky neskôr.

Britské a americko-kanadské prieskumy poskytli prvé, veľmi dôležité zistenia pre pochopenie širokých a všeobecných účinkov televízie na detských recipientov (Himmelweit, Oppenheim, Vince 1958). Prvé porovnania čitateľských schopností divákov s čitateľskými schopnosťami nedivákov však nezistili závažné vplyvy na rozvoj čitateľskej gramotnosti a čitateľstva (Gaddy 1986). Na tomto mieste je však nevyhnutné zdôrazniť, že televízia bola v tom čase novým médiom (iba 3 milióny televíznych prijímačov v rámci 15 miliónov domácností v Anglicku), masová distribúcia audiovizuálnych obsahov nebola tak intenzívna a rozsiahla. Išlo o obdobie, kedy rozsah vysielania a sledovania daných médií bol značne obmedzený; na

---

³ Štúdiá bola realizovaná nezávislými výskumníkmi a bola iniciovaná a zastrešená *Audience Research Department of the British Broadcasting Corporation (BBS)*.

druhej strane hovoríme o generácii detských recipientov, ktorí ešte čítali (vyrastali v rámci čitateľsky bohatsšej éry).

Negatívny vplyv sledovania televízie na detské čítanie a čitateľov sa naplno potvrdil v rámci dlhšieho časového horizontu a výrazne sa prejavil u ďalšej generácie detí a mládeže, ktorá vyrastala od malička s novým médiom. V 70. rokoch boli výskumy o vplyve nových médií na čítanie obnovené v dôsledku zverejnenia materiálov, ktoré sa vzťahovali na alarmujúci fakt, že čitateľské kompetencie detí a mládeže v USA výrazne degradovali (Gaddy 1986).

Zbytočný humbug okolo médií? Aktuálne výskumy varujú

V odborných i laických kruhoch sa čím ďalej, tým častejšie skloňujú knihy a čítanie v súvislosti s novými médiami a ich nepriaznivým vplyvom na čítateľstvo.

Je to pravda alebo len mýtus a zbytočný humbug?

V celom rade príspevkov týkajúcich sa problematiky bol na základe výsledkov výskumov a testov konštatovaný záver, že čitateľské schopnosti detských recipientov dramaticky klesli práve od prelomu 60. a 70. rokov 20. storočia (Murray 2003) a potvrdili značnú regresiu. Štúdie z 80. rokov ukázali, že 20 percent dospeljej populácie (30 miliónov ľudí) má vážne problémy s bežnými čitateľskými úlohami (Murray 2003).

V čom hľadať príčiny?

Od začiatku výskumu danej problematiky niektoré štúdie zreteľne konštatovali zlyhanie vzdelávacieho systému, diskutovalo sa však i o značnom podiele televízie na príčinách poklesu čitateľských kompetencií.

V rámci niekoľkých výskumov sa preukázalo, že detskí recipienti sú pozitívne ovplyvňovaní televíziou či filmom, ktoré môžu pôsobiť ako podnet pre nadobúdanie čitateľských schopností, a to hlavne:

- audiovizuálne diela, ktoré sú adaptáciou literárnej (knižnej) predlohy, navigujú pozornosť recipientov na určité literárne diela (knižné tituly),
- čítanie na obrazovke (on-screen reading) vychádza z predpokladu, že filmové obsahy sprostredkované televíziou môžu sprostredkovať a poskytovať texty – teda materiál na čítanie (úvodné a záverečné titulky, textové správy pri športových podujatiach a hlavne titulkované filmy).

Väčšina výskumov však potvrdzuje inhibičný účinok potlačovania, pozastavenia a deštrukcie – televízia, audiovizia a filmy majú svoje časové a kognitívne (intelektové) nároky, ktoré môžu pôsobiť deštruktívne a regresne:

- môžu zaberat' čas, ktorý by mohli zaplnit' aktivity zdokonaľujúce a podporujúce čitateľské schopnosti dieťaťa, tvoria *konkurenciu vo voľnočasových aktivitách*,
- *môžu ovplyvňovať intelektový potenciál* detských recipientov potrebný na čítanie.

Na základe výskumov štyroch desaťročí možno kategorizovať **negatívne vplyvy televízie a audiovizuálnych, respektíve obrazkových médií** nasledovne:

- **vytesňovanie voľnočasového čítania** – obrazkové (filmové) obsahy:
  - vyčerpávajú voľný čas a vytesňujú čitateľské aktivity,
  - narúšajú tak kontinuálnu prax čítania, ktorá je nevyhnutná pre zabezpečenie rozvoja plynulosti (fluencie) čítania,
- **zhoršenie koncentrácie** – divák je pri sledovaní filmu či televízie (obrazkového média) konfrontovaný s rýchlo sa meniacimi scénami, ktoré musia byť spracovávané okamžite, pretože stále prichádzajú nové vizuálne podnety, postupne sa tým formuje:
  - impulzívny štýl myslenia,
  - skrátené rozpätie pozornosti,
  - nedostatok vytrvalosti pri intelektuálnych aktivitách;
- **anti-školská tendencia** (vplyv) – dlhodobé vystavenie audiovizuálnej zábave (sprostredkovej televíziou) vedie detských recipientov k očakávaniam a predpokladom, že i škola a čítanie by mali byť rovnako zábavné – z toho následne vyplýva neodbytný pocit nudy pri štúdiu a čítaní;
- **mentálna pasivita** – sledovanie televíznych a filmových obsahov spôsobuje mentálnu lenivosť detských recipientov – v dlhšom časovom úseku hromadené skúsenosti s recepciou filmu (audiovizie) spôsobujú, že psychika dieťaťa ťažko spracúva textové informácie (detský divák ťažšie pracuje s čítaným slovom), nemá na to vycvičené mentálne schopnosti;
- **strata schopnosti vizualizácie textov** – nadmerným pasívnym príjmom vizuálnych informácií prostredníctvom médií stráca ľudstvo schopnosť samostatnej aktívnej konštrukcie mentálnych obrazov pri čítaní – t. j. stráca schopnosť vizualizovať text.

Čítanie má teda v nových médiách zásadnú (až existenčnú) konkurenciu, problém však siaha ešte ďalej – principiálne sa menia rozumové schopnosti, psychika, štruktúra myslenia a potenciality a dispozície pre čítanie.

Ako zapojiť čitateľa? Zapojiť jeho myseľ a dušu!

Nevyspytateľnou otázkou v čitateľských aktivitách je otázka zapojenia čitateľa.

Nejde len o to, ako zapojiť detských čitateľov do daného podujatia, principiálnou otázkou je, ako zapojiť detského čitateľa do textu – do príbehu ako takého.

Čitateľské zapojenie je v rámci každého čitateľského podujatia prvoradé – znamená totiž zapojenie mysle čitateľa, jeho rozumových pochodov, ponor do príbehu. V opačnom prípade ide o plytké vnímanie príbehu, prípadne jeho nevnímanie, ktoré má za následok nezáujem o podujatie, nedisciplínu, vyrušovanie iných účastníkov a odvracanie ich pozornosti. V odborných kruhoch sa takéto mentálne vtiahnutie do príbehu označuje ako kognitívne zapojenie do čítania⁴.

Kognitívna čitateľská zapojenosť (z angl. reading engagement) sa vzťahuje na procesy a schopnosti myslenia, ktoré čitateľ aktivuje v súvislosti s pochopením textu, jeho interpretáciou a s úspešnou participáciou počas skupinovej diskusie alebo inej aktivity (Moschovaki, Meadows 2005).

Kognitívne čitateľské zapojenie má okrem priameho efektu vtiahnutia do príbehu i ďalšie podstatné účinky:

- recipročne podporuje a rozvíja rozumové schopnosti,
- vyvoláva zapojenie čitateľových emócií do príbehu,
- vzbudzuje nadšenie pre danú aktivitu,
- formuje vnútornú čitateľskú motiváciu.

Metód, ktoré povzbudzujú kognitívne čitateľské zapojenie, je celá škála a dajú sa aplikovať veľmi jednoducho. V nasledujúcej sumarizácii spomíname najznámejšie metódy kognitívneho zapojenia, a to od najjednoduchších po najzložitejšie.

Metódy, ktoré aktivujú kognitívne zapojenie čitateľa

Najnižšia úroveň -- najjednoduchšie metódy:

- *komentáre zamerané na knihu* – prezentovanie knihy, spisovateľa a ilustrátora, diskutovanie o titulnej stránke, o pozícii obrázkov, o tlači, o knihe a pod.,
- *hry s jazykom* – rýmovanie, spievanie, jazykolamy, nezmysly a pod.,
- *označovanie* – pomenovávanie objektov, popisovanie rôznych obrázkov a vzťahov, priradovanie fyzických vlastností (napr. veľkosť, farbu) a pod.,

---

⁴ od kognícia – poznávanie

- *pripomínanie textu príbehu* – sumarizovanie prečítaného príbehu následne po prečítaní na základe otázok a pod.,
- *jednoduchá dramatizácia* – reakcie (stváranie) s doplňujúcimi zvukmi a pohybom k čítanému textu a pod.,
- *kreslenie* – vizualizácia akýchkoľvek fragmentov príbehu výtvarnými technikami.

Stredná úroveň -- priemerne ťažké úlohy

- *analýza slovnej zásoby* – hádanie slov / pojmov, vysvetľovanie pojmov, doplňovanie slov a pod.,
- *detaily* – doplňovanie, odhadovanie, rozpoznávanie akýchkoľvek detailov v príbehu – zreteľných i nezreteľných a pod.,
- *personalizácia prečítaného* – porovnávanie osobných skúseností s prečítaným / s postavou a pod.,
- *hodnotenie* – osobné preferencie, rekonštrukcia príbehu, tvorba chronosledu, porovnávanie, tvorenie domniek na základe obrázkov, prerozprávanie, tvorba ponaučenia.

Vysoká úroveň – náročné úlohy

- *analýza* – vysvetľovanie zreteľných a vypovedaných udalostí, vysvetľovanie udalostí, ktoré nie sú uvedené v prečítanom texte, porovnávanie bez pomoci obrázkov, určovanie následkov udalostí, vyvodzovanie záverov a pod.,
- *odôvodňovanie (vysvetľovanie)* – vysvetľovanie deja alebo pocitov, posudzovanie osobnostných vlastností a pod.,
- *predvídanie* – predvídanie udalostí a zmien, ktoré môžu nastať; patrí sem aj tvorba alternatívnych riešení, tvorba hypotéz.

Forma aplikácie metód kognitívneho zapojenia v prípade detských čitateľov je nanajvyšš dôležitá. V praxi sa osvedčujú najmä:

- *hádanky, doplňovačky, tajničky,*
- *hľadanie detailov, odhadovanie príčin, určovanie predpovedí,*
- *zložitejšie kombinované úlohy formulované v atraktívnych pracovných (záznamových) hárkoch (pozri prílohu).*

Mimoriadne aktivizujúci účinok má overená kombinácia so súťažami, či už kolektívneho alebo individuálneho charakteru, ktorých hnacím motorom je prestíž v rámci kolektívu a odmena (či už materiálna alebo symbolická).

Ťažkosti s vizualizáciou?

Vytvárajme príležitosti pre vizualizáciu!

Vizualizácia je zaujímavý jav a schopnosť človeka, ktorá priamo súvisí s čítaním, čitateľskými kompetenciami a čitateľskými aktivitami.

Vizualizáciu prvom rade vnímame ako **vytváranie vnútorného obrazu predmetov psychickými procesmi a schopnosťami** človeka. Každý dobrý čitateľ konštruje pri čítaní v mysli mentálne obrazy, a to tak, že spája obrazy pochádzajúce z predchádzajúcich skúseností s textom autora do osobného (individuálneho a špecifického) obrazu. Prostredníctvom riadenej vizualizácie, sa detskí čitatelia učia, ako mentálne obrazy v mysli pri čítaní vytvárať.

Je pravdou, že v posledných rokoch – v období, o ktorom hovoríme ako o mediálnej a vizuálnej presýtenej ére – ľudia strácajú schopnosť aktívnej vizualizácie a imaginácie pod vplyvom nadmerného objemu pasívneho príjmu obrazového materiálu (napr. prostredníctvom filmov, televízneho vysielania a pod.) – odborníci často hovoria o tzv. „*mentálnej pasivite*“ (Gambrell, Koskinen 2002). Kriticky sa to odráža u najmladšej generácie.

Využívanie vizualizačných techník prináša niekoľko pozitívnych efektov pre rast čitateľskej kompetencie:

- zdokonaľuje sa schopnosť vizualizácie a imaginácie,
- posilňuje a zdokonaľuje sa samotná schopnosť čítania, nakoľko sa zlepšuje schopnosť tvorby mentálnych obrazov (čitateľ si v hlave tvorí a vidí to, čo sa odohráva v texte),
- od vytvárania mentálnych obrazov existenčne závisí schopnosť porozumenia textu.

Metódy a techniky používané pri čitateľských aktivitách, ktoré využívajú vizualizáciu, schopnosť vizualizácie a imaginácie zároveň výrazne podporujú.

Typickým príkladom je **riadená (čitateľova) imaginácia**. V zahraničí sa intenzívne využíva riadené čítanie a riadená imaginácia čítaním v niekoľkých alternatívach: *meditácia na báze čítaných príbehov, vizualizácia príbehu výtvarnými a dramaticko-výtvarnými technikami*.

Riadená receptívna vizualizácia na báze čítaných príbehov

Pod termínom vizualizácia si väčšina laikov zrejme predstaví meditačnú techniku. V kontexte čitateľstva však možno predpokladať *riadenú vizualizáciu na báze čítaných príbehov*, ktorá len rámcovo vychádza z meditácie, je zameraná hlavne na počúvanie (receptiu) príbehu.

Technika sa aktívne a intenzívne využíva hlavne v kategórii detských recipientov, u ktorých sa formujú rozumové a psychické schopnosti. Možno ich realizovať ako:

- a) počúvanie príbehu so zatvorenými očami bez sprievodných aktivít (zvyčajne ležmo),
- b) počúvanie príbehu so zatvorenými očami prerušované vstupmi detí popismi toho, čo detskí recipienti vidia, ako vidia prečítané,
- c) počúvanie príbehu so zatvorenými očami spojené so zmyslovým zážitkom – ochutnávanie, ohmatávanie, počúvanie zvukov, hudby a pod.,
- d) počúvanie príbehu s podporou premietaných (projektovaných) ilustrácií k textu (z knihy).

Obr. Ležiace čítanie

Riadená vizualizácia príbehu výtvarnými a dramaticko-výtvarnými technikami

Pod vizualizáciou možno chápať i dodanie alebo nadobudnutie vizuálneho rázu pre čítaný (počutý) text. Riadená vizualizácia s výtvarnými technikami sa realizuje na podnet riadeného prerušovaného čítania príbehu a je zameraná na recepciu i kreatívnu stránku čitateľa.

Metódy a techniky vizualizácie vyžadujú pripravenosť nielen z hľadiska materiálneho

Obr. Zážitkové čítanie

a organizačného zabezpečenia, z hľadiska predčítača i dramaturgie textu. Vizualizácia sa ako stratégia právom prirovnáva k filmu, ktorý si premietame v hlave (Hrdináková 2006). Je aktívne využívaná pri čítaní a je hlavnou cestou k čítaniu s porozumením. Preto je nevyhnutné formovať ju od čo najútlejšieho veku, kedy sa vyvíjajú základné rozumové a psychické predpoklady pre čítanie.

Záver?

„ÁNO“ knižke

Namiesto záveru si možno sformulovať niekoľko zásadných „áno“, ktoré vytvárajú základnú líniu predchádzajúceho príspevku.

- „ÁNO“ knižnému príbehu.

Film nikdy nenahradí knižku, lebo pozeraný film nikdy nenahradí to, čo sa deje v myslí človeka pri čítaní. Okrem toho, dlhodobé sledovanie filmu (obrazkových médií) môže nepriaznivo posúvať schopnosti potrebné pre čítanie.

- **„ÁNO“ imaginácii vynoriacej sa z knihy.**

Knižný, respektíve čítaný príbeh podporuje mentálnu aktivitu a každý človek má svoju (jemu vyhovujúcu a imponujúcu) imagináciu, ktorá vytvára presne také obrazy, aké každému čitateľovi vyhovujú.

- **„ÁNO“ dobrej knižke.**

Dobrá knižka môže byť pre každého iná, ale práve dobrá knižka „môže chytiť svojho čitateľa“. Preto treba venovať výberu kníh toľko pozornosti.

- **„ÁNO“ knižke v čo najskoršom veku.**

Schopnosti pre čítanie sa rozvíjajú v ranom detstve. Podľa kognitívnej psychológie sa asi 50% poznávacích schopností vyvinie u človeka do šiesteho roku života. Práve vtedy sa spolu s dozrievaním mozgu vyvíjajú aj základné predpoklady pre čítanie a základné stratégie spracovania informácií, ktoré bude človek využívať v budúcom živote. Z začať s čitateľskou prípravou možno už s budúcimi mamičkami, nakoľko sluch je jedným z prvých zmyslov, ktoré sa u človeka už v embryonálnom veku rozvíjajú.

Detské knihovníctvo v zahraničí má v tomto smere jasnú stratégiu:

spolupracovať s materskými centrami, s rodičmi, s intergeneračnými skupinami (starí rodičia – vnuci), budovať tzv. family literacy centres (centrá rodinnej gramotnosti).

- **„ÁNO“ knižkovému dobrodružstvu.**

Nič nenahradí knižku. S knihou intenzívnejšie prežijú účastníci čítania spoločné dobrodružstvo (čím upevňujú i medzilidské vzťahy).

- **„ÁNO“ emóciám vynárajúcim sa z knižného príbehu.**

Film nikdy neobsiahne všetky zákutia a vnútorné záchvevy ľudskej duše, ktoré môže sprostredkovať knižka.

Vzhľadom k tomu sa čoraz častejšie v kruhoch detských knihovníkov objavujú razantné výzvy:

- *Poskytujeme čo najviac čitateľských príležitostí.*
- *Vytvárame pre čítanie čas.*
- *Objavme knihy do vrečka.*
- *Spolupracujeme s rodičmi a učiteľmi.*
- *Začneme v čo najnižšom veku čitateľov.*
- *Pomôžeme deťom pripojiť sa k čitateľskej komunite.*

Príklady kognitívnych úloh zábavného charakteru

Príklad 1: Snežná vločka k príbehu

Zámer a účel:

- vyčleňovanie hlavnej myšlienky a detailov (čiastkových udalostí) príbehu v nadväznosti,
- individuálne i skupinové úlohy.

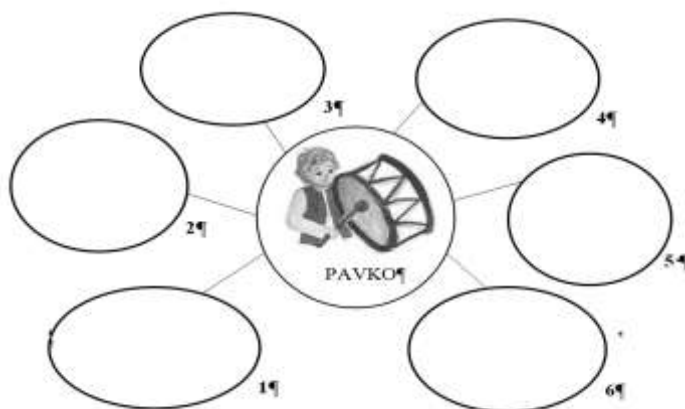
Obr. Snežná vločka k príbehu

Príklad 2: Mapa časovej následnosti (hárok k čítaniu ľudovej rozprávky BUBON)

Zámer a účel: určenie časovej postupnosti:

- Koho postupne Pavko navštívil, než dostal bubon?
- V akej postupnosti zamieňal dary, než dostal bubon?

Do prázdnych bublín sa dopisujú (kreslia), alebo sa nalepajú pripravené obrázky postáv (respektíve darov).

Obr. Pracovný hárok k čítaniu ľudovej rozprávky BUBON

Príklad 3: Tajnička

Zámer a účel:

- vybavovanie detailov a informácií,
- jednoduché odvodzovanie informácií.

(Pracovný hárok k čítaniu z knihy *L. Paľo: Haló, haló, pani Mačka!*)

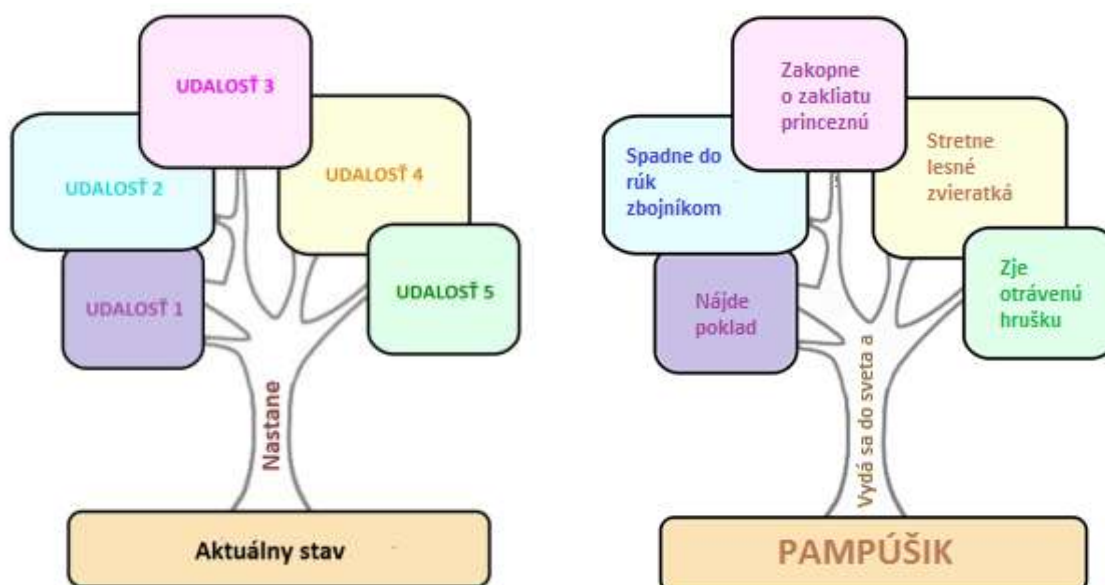
MYŠACIA TAJNIČKA										
1	Myšiaci naďabili na prechádzke na...	1								
2	Myšiaci boli chytení pod...	2								
3	Okrem myšiakov bola pod hrcmcom...	3								
4	Priateľom myšiakov bol...	4	*							
5	Radostný pokrik myšiakov pri víťaznej pesničke bol...	5								
6	Sladký darček pre myšiakov od kamaráta boli...	6	*							
7	Zúfalý pokrik myšiakov o ratu pri naháňačke bol...	7								
8	Spásnou záchranou pre myšiakov pri naháňačke bola.	8								
9	Úhlavným nepriateľom myšiakov bol...	9								

Obr. Tajnička k čítaniu z knihy *L. Paľo: Haló, haló, pani Mačka!*

Príloha 4: Strom predpovedí

Zámer a účel:

- predvídanie udalostí na základe doterajšieho deja,
- strom môže byť:
  - prázdny – deti dopĺňajú možné alternatívy,
  - zaplnený udalosťami – deti vyberajú tú správnu

Obr. Strom predpovedí

Príklad 5: Plagát

Rekonštrukcia príbehu a sumarizácia všetkých postáv a udalostí

(plagát k čítaniu z knihy *L. Paľo: Haló, haló, pani Mačka!*)

Obr. Plagát k čítaniu z knihy *L. Paľo: Haló, haló, pani Mačka!*

Literatúra

Bauerlien, M., 2007. *Najhlúpejšia generácia: ako digitálna éra ohlupuje mladých Američanov a ohrozuje našu budúcnosť*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. ISBN 978-80-8061-431-7.

Gaddy, G.D., 1986. *Television's Impact on High School Achievement*. In: *Public Opinion Quarterly* [online], Fall 86, Vol. 50 Issue 3, p. 340-359 [cit. 2012-11-14]. Dostupné na internete: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/5414966/televisions-impact-high-school-achievement>

Gambrell, L., – Koskinen, P.S., 2002. *Imagery: A strategy for enhancing comprehension*. In: C. C. Block & M. Pressley (Eds.). *Comprehension instruction: Research-based best practices*. New York: Guilford Press.

HIMMELWEIT, H. T. – OPPENHEIM, A. N. – VINCE, P., 1958. *Television and the child*. London: Oxford University Press. Houston, S. M. – Lebel, C. – Katzir, T. – Manis, F. R. – Kan, E. – Rodriguez, G. G. – Sowell, E. R., 2014. *Reading skill and structural brain development*. In: *NeuroReport* [online], Issue: Volume 25(5), 26 March 2014, p 347–352 [cit. 2012-11-14]. Dostupné na: http://hq7kd6lp3q.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info%3Aofi%2Fenc%3AUTF-8&rft_id=info:sid/summon.serialssolutions.com&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.atitle=Reading+skill+and+structural+brain+development&rft.jtitle=Neuroreport&rft.au=Houston%2C+Suzanne+M&rft.au=Lebel%2C+Catherine&rft.au=Katzir%2C+Tami&rft.au=Man

[is%2C+Franklin+R&ft.date=2014-03-26&ft.eissn=1473-558X&ft.volume=25&ft.issue=5&ft.spage=347&ft_id=info:pmid/24407200&ft.externalDocID=24407200&paramdict=en-US](#)

Hrdináková, Ludmila, 2006 *Tajomstvo rozprvok*. Bratislava: AT Publishing, ISBN: 8088954355.

KOPIKOV, Judita – HRDINÁKOVÁ, Ludmila – GAŠPAROVIOV, Anna, 2011. *itanie mldee v Slovenskej republike. Interpretcia vsledkov vskumu*. SAK: Košice. 100 s. ISBN 978-80-8143-001-5.

Leserziehung in Europa: Kontexte, politische Manahmen und Praktiken. Brssel: Exekutivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur, 2011. ISBN 978-92-9201-178-9.

Murray, J. P., 2003. *The violent face of television: 50 years of research and controversy*. In: Edward L. Palmer and Brian M. Young. *The Faces of Televisual Media : Teaching, Violence, Selling to Children*. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers [cit. 2012-11-14]. S. 143-160. Dostupné na: http://www.mediaculture-online.de/fileadmin/bibliothek/murray_violentface/murray_violentface.pdf

Ong, W. J., 2005. *Orality and Literacy : The Technologizing of the Word* [online]. New York : Taylor & Francis e-Library [cit. 2012-08-16]. ISBN 0-203-43988-0. Dostupné na internete: http://monoskop.org/images/f/ff/Ong,_Walter_J_-_Orality_and_Literacy,_2nd_ed.pdf.

Rideout, Victoria, 2014. *Children, Teens, and Reading*. Common Sense Media, 2014.

Sadoski, Mark, 1998-2000. *Mental Imagery in Reading: A Sampler of Some Significant Studies*. In: *Reading Online* [online]. [S. l.]: International Reading Association, 1998-2000 [cit. 2015-05-26]. ISSN 1096-1232. Dostupné z: <http://www.readingonline.org>

Knižnica nás víta!

Mgr. Veronika Chorvatovičová

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave

detske@kniznicatrnava.sk

Druh podujatia: Informačná výchova pre deti 1. ročníka ZŠ

Cieľ: Vznik knihy, základné hygienické návyky pri čítaní, oboznámenie sa s knižnicou

Počet detí: 25

Minutáž: 45 minút

Použité metódy: slovný výklad, overovanie vedomostí formou hry, hlasné čítanie

Pomôcky: červené a zelené papierové panáčky, knihy rôznych tvarov a rozmerov vhodné pre prvákov, kniha *Kristy Bendovej – Nezábudky*, záložky

Scenár

Milé deti, vážené pani učiteľky, srdečne vás vítame v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave. Pani učiteľka vás priviedla k nám, do oddelenia pre deti, a to znamená, že vás má veľmi rada. Naučila vás nielen čítať, písať a počítať, ale chce vám ukázať celý svet. A práve preto ste dnes tu. Nemusíte však cestovať autom, vlakom, loďou ani lietadlom, a predsa ho môžete spoznávať. Stačí otvoriť knihy...

Ale poďme pekne po poriadku...

Keďže ste tu dnes po prvýkrát, predstavíme sa, aby sme sa spoznali. My, tety, ktoré sa staráme o knihy v knižnici, sme tety knihovníčky. Ja sa volám teta ..... a teraz každý z vás môže povedať svoje meno:

(ak ide o úplne neznáme deti, nasleduje predstavovanie - stačí menami)

Výborne, teraz sa už poznáme a môžeme pokračovať.

Keď ste dnes kráčali do knižnice, padali z neba knihy? Nie? A čo môže padať z neba?

– *deti odpovedajú dážď, sneh, krúpy...*

Je to tak, knihy z neba nepadajú, píšu sa aj prekladajú. Porozprávame si, ako vzniká kniha. Čím rozmýšľame deti?

– *deti odpovedajú rozumom..., hlavou..., mozgom...*

Veru, máte pravdu. Všetko, čo vidíme aj čo počujeme, sa nám ukladá do hlavy, kde máme mozog. Aj vďaka nemu máme ujev a tety, ktorí vymýšľajú krásne rozprávky a zaujímavé príbehy, ktoré si môžete v knihách prečítať. Porozprávame si o jednom dedkovi. Aj z neho sa stal spisovateľ...

Jedného dňa zazvonil dedkov telefón, v ktorom sa ozvalo:

„Dobrý deň, dedko, prosím ťa, mohol by si k nám prísť povarovať Karolítku, ktorá nám ochorela a my musíme ísť do práce...?“

„Samozrejme, že prídem. Veľmi rád, o chvíľu som u vás,“ odpovedá dedko.

Dedko prišiel, rodičia šli do práce. Karolíka nemohla ísť do školy, aby neochoreli aj iné deti.

„Dedko, dedko, prečítaš mi prosím nejakú rozprávku, prosím?“ spýtala sa.

„Pravdaže, Karolíka, veľmi rád, pohľadám knižku na tvojej policičke... Čo povieš na Snehulienku? Tá sa ti iste bude páčiť!“

„Dedko, ale tú už dávno poznám. Tú mi vždy číta mamička, už ju poznám aj naspamäť.“

„Vyberiem inú. Čo napríklad Popoluška? Môže byť?“ pýta sa dedko Karolíky.

„Tú mi číta večer tatino, inú, prosím, dedko,“ ozvala sa Karolíka.

„Tak pozrime si túto: Ferdo Mravec,“ priniesol dedko už tretiu knihu.

„Ach jaj, dedko, tú mi číta vždy brat cez víkend,“ ustarostene odpovedala.

„Čo teraz urobíme Karolíka? Do kníhkupectva kúpiť knihu nemôžeme, lebo si chorá. Ani do knižnice požičať knihu nemôžeme, aby tam niekto od teba neochorel...“

„Dedko, dedko, ja mám nápad! Vymysli mi, prosím, novú rozprávku, ktorú ešte nepoznám!“ poprosila vnučka Karolíka.

„No skúsím, porozmýšľam...“,“ odpovedal dedko. A vymyslel...

„Bude to rozprávka o zvieratkách, ktoré máš tak rada. Predstav si, že jedného dňa sa vybrali škôlkari do lesa na prechádzku. Prechádzajú sa a rozprávajú.“

Spomínajú na krásny a veselý karneval. Počuli to aj zvieratká žijúce v lese.

„Spravme si aj my lesný karneval!“ navrhla srnka.

„Veru, to je dobrý nápad!“ súhlasili ostatné zvieratká.

Karneval sa im vydaril. V rozprávke je všetko možné. Z veвериčky bola víla so zázračnou paličkou, zo srnky princezná s korunkou a krásnymi šatami, z jeleňa pán policajt, z divej svinky výpravca vlakov, z prešibanej líšky pirát...

Zvieratká si zaspievali, zatancovali a bola to veľká zábava!

Karolíke sa táto rozprávka veľmi zapáčila, zatlieskala dedkovi a poprosila si ešte jednu.

„Dobre, Karolíka, poviem ti aj druhú. Ale tá už nebude taká veselá a vtipná, ale i trochu smutná a vážna,“ povedal dedko a začal rozprávať rozprávku...

„Vrátíme sa opäť k zvieratkám do lesa. Tentokrát sa však do lesa vybrali žiaci bez dozoru dospelého, nemali pani učiteľku ani rodičov. Prechádzali sa, rozprávali až vyhladli. Mali však so sebou batohy a v nich okrem pitia aj jedlo. Špekáčiky! Bez dovolenia si vzali z domu aj zápalky... Rozložili si oheň, opiekli špekáčiky, pochutili si a zrazu si ktosi všimol, že je veľá

hodín a doma ich budú hľadať rodičia. Rýchlo bežali domov. Zabudli však na jednu veľmi dôležitú vec. Čo zabudli? Uhasiť oheň. Zrazu kde sa vzal, tu sa vzal, zafúkal neposedný vietor a z malého ohníka bol väčší a väčší... Zvieratká, ktoré leteli ponad stromy, zbadali, že sa deje niečo veľmi zlé. Zvieratká, ktoré nelietali, zacítili štiplavý dym. Nevedeli, čo rýchlo urobiť, zachraňovať mláďatá, domčeky, seba, les... Zvolali lesnú poradu na čistinke. Dohodli sa, čo treba urobiť. A veru sa im to spoločnými silami podarilo. Uhasili požiar a zachránili mláďatká, domčeky aj seba.“

„To bola pekná a poučná rozprávka. Dedko, vieš, že ty by si mohol písať rozprávky ako ostatní spisovatelia? Tvoje rozprávky sa budú deťom určite páčiť rovnako ako mne,“ povzbudila Karolínka dedka.

„Máš ty ale super nápad, veruže to vyskúšam,“ potešil sa dedko.

A veru dedko začal písať rozprávky. A bolo ich neúrekom. Až toľko, že z nich mohla byť pekná kniha pre deti. No zistil, že v nej chýba niečo pekné na pozeranie. Čo jej chýba, deti? Čo sa páči na rozprávkových knihách našim najmenším kamarátom, ale i vám?

– *deti odpovedajú: „farebné obrázky...“*

Máte pravdu, sú to krásne obrázky. A viete, kto ich maľuje?

– *deti odpovedajú – „maliari“*

Áno, sú to maliari. Ale nie takí, ktorí nám krásne vymaľujú izby. Sú to ujoovia alebo tety, ktorí kreslia obrázky na stránky kníh, a preto im hovoríme, že sú to ilustrátori. Povedzme si spolu – „ilustrátori“. Možno si niekto pomyslí, že ujo ilustrátor nemusí vedieť čítať, keď vie krásne maľovať. Ale nie je to pravda. On si musí celú rozprávku najprv prečítať a potom k nej namaľuje obrázky – ilustrácie. Čo môže nakresliť ilustrátor napríklad k rozprávke o Červenej Čiapočke?

– *deti odpovedajú: „Červenú Čiapočku, vlka, horára, mamičku, babičku, košíček...“*

Odpovedali ste správne. Teraz si zopakujeme:

Knihu napíše kto?   Spisovateľ, spisovateľka

Obrázky nakreslí kto?   Ilustrátor, ilustrátorka

Výborne!

Ak máme knihu napísanú aj ilustrovanú, putuje do vydavateľstva. Tam majú ujoovia a tety veľmi dôležitú úlohu. Každú novú knihu si prečítajú, popozerajú obrázky, a ak sa im kniha veľmi páči, pošlú ju do tlačiarne. V tlačiarni vytlačia na biely papier písmenká aj obrázky a vznikne krásna voňavá knižočka. Môže ich byť sto, ale aj tisíc úplne rovnakých kníh. To preto, aby sa dostali medzi deti na celom Slovensku a niekedy putujú aj do zahraničia.

Určite aj mnohí z vás máte doma svoje vlastné knižky. Ale predstavte si, že by ste chceli mať všetky knihy na svete? Bolo by to možné?

– *niektoré deti krútia hlavou – nie, iné rozmýšľajú...*

Skúste si predstaviť, že by ste mali plnú detskú izbu kníh. Ak by ste si chceli oddýchnuť na posteli, nemali by ste kde, lebo by na nej boli knihy. Ak by ste si ušpinili tričko a chceli by ste si zo skrine vybrať iné, nemali by ste aké, lebo aj tam by boli knihy. A to by ste ešte nemali všetky knihy na svete a už by ste mali málo miesta. Tak vidíte, nemôžeme mať všetky knihy na svete. Preto múdri ľudia vymysleli knižnice – domy plné kníh, kde môže prísť malý či veľký, chlapec či dievča, mamička či dedko a môže si požičať knižku, aká sa mu páči.

V knižniciach pracujú ujovia a tety ako ja. Som teta knihovníčka ako som vám vravela už na začiatku.

Keďže vy ste už prváci, isto iste viete, ako sa ku knihe správame. Teraz sa zahrám na pani učiteľku a vyskúšam si vás. Ibaže vás je veľa, ja som sama, vezmem si na pomoc našich papierových pomocníkov. Každý dostane do ruky jedného zeleného a jedného červeného panáčika.

– *rozdáme deťom vyrobené papierové panáčiky*

Čo vám pripomínajú? Semafor? Správne. Ako v básničke...

Červená nám velí stáť,

oranžová nachystať,

vytúženú zelenú

máme ako odmenu.

Ak svieti červený panáčik, znamená to nie – nepohneme sa z miesta,

ak svieti zelený panáčik, znamená to áno – rýchlo prejdeme cez cestu.

Teraz zdvihnite zelených panáčikov – *deti zdvíhajú zelených panáčikov,*

teraz zdvihnite červených panáčikov – *deti zdvíhajú červených panáčikov,*

teraz zdvihnite oboch, každého v jednej ruke – *deti zdvíhajú obe farby.*

Dobre, vidím, že farby poznáte a ruky sme si všetci precvičili. Teraz dobre počúvajte otázky, lebo odpovedať budeme dvíhaním panáčikov.

Ak chcete odpovedať áno – zdvihnete zeleného panáčika,

ak chcete odpovedať nie – zdvihnete červeného panáčika.

Otázky určite nie sú ťažké, môžeme začať.

1. „Práve idem z ihriska. Mám také špinavé ruky, no a čo, aj tak si idem čítať knihu.

Môžeme čítať knihy so špinavými rukami?

– *deti dvíhajú červeného panáčika*

Zdvihli ste červených panáčikov a odpovedali ste správne.

Knihy čítame s čistými rukami.

2. „Mamička mi priniesla z mesta maľovanku, zoberiem si farbičky a idem si vymaľovať zvieratká.“

Sú maľovanky určené na vymaľovanie?

– *deti dvíhajú zelených panáčikov*

Zdvihli ste zelených panáčikov a vaša odpoveď bola správna.

Maľovanky sú určené na vymaľovanie.

3. „Svojho psa mám veľmi rád, môže sa s mojou knihou hrať aj ju rozhrýzať.“

Môžeme dať psíkom alebo škrečkom na hranie naše knihy?

– *deti dvíhajú červených panáčikov*

Zdvihli ste červených panáčikov a odpovedali ste správne.

Knihy sú na čítanie, na hranie sú hračky a na hryzenie hryzátka pre psov.

4. „Ocko sa vrátil zo služobnej cesty a priniesol mi super vystrihovačku lietadla. Zobral som si nožnice a spolu s ockom sme si lietadlo vystrihli.“

Sú vystrihovačky určené na vystrihovanie?

– *deti dvíhajú zelených panáčikov*

Zdvihli ste zelených panáčikov a vaša odpoveď bola správna.

Vystrihovačky sú určené na vystrihovanie.

5. „Malú sestričku mám veľmi rád, môže sa s mojou knihou zabávať aj ju počmárať.“

Môžeme dať malým súrodencom na čmáranie knihy?

– *deti dvíhajú červených panáčikov*

Zdvihli ste červeného panáčika a opäť ste odpovedali správne.

Malým súrodencom dáme na kreslenie strapatých a okatých hlavičiek čistý papier.

6. „Mám chuť na moju narodeninovú poschodovú tortu. Mňam, tá je výborná, čokoládová.

Ale chcem si pozrieť aj svoju novú knihu o zvieratkách. Tá žirafa má ale dlhý krk... Juj, kus torty mi spadol na knihu. Rýchlo knihu zatvorím, nech to nikto nevidí a vy ma neprezradíte.“

Môžeme nad knihami jesť tortu, párok v rožku alebo iné jedlo?

– *deti dvíhajú červených panáčikov*

Zdvihli ste červených panáčikov a urobili ste dobre.

Nad knihami nejeme, lebo by sme ich mohli obliať, zamastiť a také by sa vám určite nepáčili, však?

Zostala nám posledná otázka.

7. „ Tak sa mi chce veľmi spať a nestihla som knižku dočítať. Dám si do nej hrebeň a zajtra ju dočítam.“

Môžeme si dávať do knihy hrebeň alebo iné hračky, aby sme vedeli, kde sme prestali čítať?

– *deti dvíhajú červených panáčikov*

Zdvihli ste červených panáčikov a odpovedali ste správne.

Vy už dobre viete, že do knihy si zakladáme záložku, ktorá môže byť kúpená, ale aj vlastnoručne vyrobená.

Na všetky otázky ste odpovedali správne. Keby som bola vaša pani učiteľka, dostali by ste samé jednotky. Poznáme však jedného chlapca, ktorý toto všetko o knihách nevedel a teta spisovateľka Krista Bendová ho ukryla do rozprávky.

Nachádza sa v knižke Nezábudky, a skôr ako sa započúvame do rozprávky, krátka básnička, ktorú sa môžeme naučiť naspamäť aj s ukazovaním.

– *s. 7 Čítajme - najprv prečítam ja, potom deti opakujú a ukazujú so mnou*

Trochu sme si rozcvičili ústa i telo a už si môžeme sadnúť a počúvať smelo. Dozvieme sa, čo sa udialo v jednej rodine s rozprávkovou knižkou.

– *čítame Rozprávka o rozprávke, s. 9 -10, končí sa slovami*

„ Rozprávka býva len tam, kde ju majú radi a kde sa o ňu pekne starajú.“

A ja verím, že vy sa viete o rozprávky a knihy dobre starať, preto sa už na budúcom stretnutí môžete dozvedieť, ako sa stať čitateľom a ako získate čitateľský preukaz, ktorý bude kľúčikom do Kráľovstva kníh.

Po ukončení podujatia sa s pani učiteľkou dohodneme na druhej návšteve. Počas tretej návštevy zopakujeme s deťmi hrovou formou prvé dve informačné hodiny. Po ukončení tretej hodiny sa z nich môžu stať ozajstní čitatelia s čitateľským preukazom. Počas školského roka potom pokračujeme literárnymi hodinami primeranými ich veku, ktoré obsahujú hlasné čítanie i tvorivé výtvarné aktivity.

Ako to robíme u nás

Mgr. Iveta Hurná

Knižnica pre mládež mesta Košice

iveta.hurna@kosicekmmk.sk

Knižnica pre mládež mesta Košice je špeciálna knižnica pre deti a mládež. Bola založená v roku 1955 a dnes má spolu 22 pobočiek po celom území mesta Košice. 17 pobočiek slúži čitateľom priamo na košických základných školách. Našimi primárnymi používateľmi sú deti a mládež. Na jednej strane je to výhoda, lebo máme väčšiu šancu svojho čitateľa vychovávať, ovplyvňovať a viesť ho na ceste k dobrej knihe. Na strane druhej je táto výhoda spojená aj s veľkou zodpovednosťou, ak urobíme v tomto štádiu detskej čitateľnosti chyby, môže to mať fatálne dôsledky a od čítania môžeme nášho čitateľa navždy odradiť. Pred pár rokmi sme si chceli presne zanalyzovať našich čitateľov a podľa toho pripravovať pre nich ciele podujatia a aktivity. Pri tejto analýze nám jednoznačne vyšlo, že ak sú našimi čitateľmi deti a mládež, tak potom prví, na ktorých sa musíme zamerať, sú rodičia a rodina v širšom kontexte. Vývinové obdobie prvých desiatich rokov je rozhodujúcim životným úsekom pre výchovu pozitívneho vzťahu ku knihe a literatúre ako takej. Zároveň toto obdobie je dôležité pre vznik a vyvolávanie čitateľských motivácií a pre formovanie základov čitateľskej kultúry. Z hľadiska aktuálneho i perspektívneho čitateľského rastu má práve rodinné prostredie veľký význam, ktorý sa nie vždy dostatočne doceňuje, najmä v prvých rokoch dieťaťa. V tomto smere absentujú niektoré sprievodné čitateľské podnety a vplyvy, umožňujúce neskôr dieťaťu vytvárať plynulo a bezproblémovo čitateľské návyky. Čakať, že škola, prípadne knižnica, naučí dieťa čítať a vybuduje u neho čitateľské návyky, je veľmi naivné. Práve toto tzv. predčitateľské obdobie má najväčší vplyv na vytváranie pozitívneho vzťahu k čítaniu. Na základe tejto analýzy sme sa rozhodli zamerať našu činnosť viac na rodičov a rodiny. Pripravili sme si niekoľko zaujímavých powerpointových prezentácií pre rodičov. Tieto prezentácie využívame najmä v materských centrách, na rôznych podujatiach a festivaloch určených rodičom a deťom. Súčasťou je vždy k dispozícii aj odporúčaná aktuálna ponuka kníh pre najmladšie vekové kategórie ale aj odborná literatúra o výchove pre rodičov. Obsahovú stránku prezentácií tvoria informácie, ktorých cieľom je upozorniť rodičov na význam čítania. Zdôrazňujeme tam napríklad, že deti, ktorým rodičia pravidelne čítali knihy počas prvých rokov života (od narodenia do predškolského veku), majú lepšie výsledky v škole, dokážu sa lepšie vyjadrovať, majú lepšiu schopnosť koncentrácie a podobne. Rodičia sú tí, ktorým prvým musíme sprostredkovať informácie, prečo je pre ich deti dôležité čítanie. S veľkým

úspechom sa stretávajú naše *Večerníčkové čítania*, ktoré pripravujeme vždy v podvečer pre rodičov a deti, prípadne iných rodinných príslušníkov. Súčasťou, okrem čítania rodičov, sú rôzne hry a súťaže rodinných tímov. Témy sú naozaj rôzne napríklad Pavol Dobšinský, sv. Valentín, úcta k starším osobám, mytológia, Nočné strašidlá, Pyžamové párty, Deduško Večerníček a podobne. Večerníčkové čítania pripravujeme aj pre deti v nemocnici.

Druhým naším dôležitým partnerom cesty za detským čitateľom sú učitelia, ich musíme presvedčiť o tom, že sme pre nich potrební, že naše služby sú pre nich pomocou. Zčať musíme už v spolupráci s materskými školami. Osvedčené sú hry, súťaže, čítanie príbehov a rozprávok. Na základných školách pripravujeme pre triedne kolektívy celoročné cykly, vyučovacie hodiny v knižnici, ale na školských pobočkách využívame prestávky a práve v tom čase pripravujeme prekvapenie v knižnici v podobe krátkych súťaží, hier, alebo pútavom predstavovaní nových kníh v knižnici.

Vzhlľadom na to, že naším cieľom je stať sa knižnicou rodinného typu, museli sme tomu prispôbiť aj otváracie hodiny a dve naše pobočky sú otvorené aj v sobotu a jedna aj v nedeľu.

Aby sme sa dostali bližšie k rodičom, rozhodli sme sa pravidelne od roku 2011 organizovať literárny festival na podporu čítania v rodinách „*Číta celá rodina*“. Od roku 2012 máme festivalové logo, ktoré je dielom ilustrátora, karikaturistu a grafického dizajnéra Petra Sedláka. Nie náhodou pripomína plagát u očného lekára. Je to preto, aby sme sa v rodinách zamysleli, či dovidíme na význam čítania. Rodinný charakter festivalu umocňujeme aj tým, že sa snažíme pozývať celé rodiny spisovateľov. To znamená, že k nám prichádzajú spisovatelia v doprovode svojich rodinných príslušníkov. Prvé roky aktivity festivalu obsahovali prevažne besedy s autormi, spojené s autorským čítaním. Naším čitateľom sme predstavili literárnu tvorbu očami členov rodín tvorcov, prezentovali sme spisovateľov a ilustrátorov ako synov a dcéry svojich rodičov, otcov a matky svojich detí. Napríklad výzvou „Kto príde v sprievode rodiča alebo starého rodiča, čaká ho prekvapenie,“ sme inšpirovali detských návštevníkov, aby na festivalové podujatie dovideli aj rodičov. Okrem podujatí prevažne v Knižnici pre mládež mesta Košice, vrátane pobočiek na všetkých mestských sídliskách, sme vybrané aktivity situovali do parku na Hlavnej ulici (moderované autorské čítania) a do Bábkového divadla Košice (literárny večer, koncert). Návšteva spisovateľov, rozhovory s nimi a autorské čítanie na lôžkovom oddelení Detskej fakultnej nemocnice Košice sú vždy silným emocionálnym a povzbudzujúcim zážitkom pre malých pacientov a ich rodičov. Súčasťou festivalu sú pravidelné tvorivé dielne s ilustrátormi. Návštevníci festivalu sa mohli tešiť aj na čítanie kníh s Tiborom Hujdičom, hercami košického Bábkového divadla, ale aj na divadelné

predstavenia, spoločenské hry a veľkú burzu detských kníh, na ktorú si mohli doniesť vlastné knihy na výmenu. Posledný ročník 2014 mal aj pre nedostatok financií trocha iný charakter. Podarilo sa nám ale dokázať, že niekedy menej znamená viac. Napriek tomu, že festival netrval štyri, ale len dva dni, zarezonoval v košických rodinách asi najviac. V prvý deň festivalový program spestrilo čítanie priamo na niektorých základných školách mesta Košice a to nielen v triedach, ale aj na iných netradičných miestach, ako napríklad na chodbách, školských dvoroch, v telocvičniach, kabinetoch, zborovniach či jedálňach. Cieľom bolo zapojiť okrem žiakov aj všetkých zamestnancov a priateľov školy, a samozrejme, v neposlednom rade aj samotných rodičov. Zároveň sme chceli ukázať, že čítať sa naozaj dá vždy a všade. Každá z čítajúcich škôl mala po celú dobu čítaní pri sebe jedného zo spisovateľských hostí festivalu. Garanta, ktorý aj dohliadal, aby sa čítanie dostalo všade a ku všetkým. Potešil a prekvapil nás záujem rodičov, ale aj nepedagogických zamestnancov škôl (kuchárky, školníci, upratovačky), ktorí sa aktívne zapojili a čítali deťom svoje obľúbené príbehy. Druhý deň predstavoval celodenný program pre rodiny s deťmi, ktorý prebiehal priamo v knižnici v areáli Kasární/Kulturpark. Celodenný program pozostával z divadelných predstavení, hier, tvorivých dielní, stretnutí so spisovateľmi, burzou kníh, reštaurátorov kníh. Podstatné ale pre nás boli celodenné podujatia a workshopy pre rodičov o tom, ako a čo čítať svojim deťom, vystúpili na nich napríklad Ľudmila Hrdináková, Natália Mazanová, Tibor Hujdič a iní.

Ďalšou aktivitou našej knižnice, ktorá má primárne slúžiť rodičom, je projekt v predvianočnom období ***Vianočná knižka sa otvára***. Všetky aktivity sú zamerané na autorské čítania, moderované besedy pre deti a mládež a kreatívne tvorivé dielne pre deti a rodičov. Súčasťou sú tradičné stretnutia zdravých a handicapovaných detí a ich rodičov. Cieľom je aj zamyslieť sa, spomaliť a navzájom sa obohatiť o chvíle strávené v našej knižnici v spoločnosti dobrej knihy a obľúbeného autora. Zároveň pre rodičov, ale aj učiteľov a iných pripravujeme odporúčajúci bulletin o detských knihách na trhu, ktoré sú vhodné ako vianočný darček pre deti. Odborným garantom je Prof. PhDr. Zuzana Stanislavová, CSc., z Prešovskej univerzity, ale spolupracujeme na ňom v priebehu roka aj s inými odborníkmi z oblasti literatúry pre deti a mládež. Poslanie knihovníka vidíme aj v tom, že pozná a vie, čo je dobrá a kvalitná kniha. Tieto svoje znalosti využíva vo svojej každodennej práci a pri poznaní svojich čitateľov im vie odporúčať tú správnu knihu.

S knižnicou sa dá čítať a rásť. Chce to dobrú knihu, dobrú knižnicu a samozrejme dobrých knihovníkov. Naši čitatelia s nami čítajú a my veríme, že aj rastú už 60 rokov.

Akcie v detskej knižnici alebo knihovník v akcii?

Tibor Hujdič

Detské internetové kníhkupectvo www.mrkvicka.sk

hujdic@changenet.sk

Očakávania voči knižnici od detských užívateľov knižnice sa menia. Ak množstvo informácií prichádza v priebehu tisíciny sekundy na osobné zariadenia užívateľov, načo vôbec ešte potrebujú knižnice? Keďže sa mení situácia, v ktorej sa knižnice nachádzajú – musia sa meniť – inak prestanú byť potrebné.

V skutočnosti sa však najviac v detskej knižnici mení práve knihovník. Predtým, ako sa pustíme do toho, aké podujatia by ste vo Vašej knižnici mohli ponúkať, položme si niekoľko otázok. Tu je prvá z nich:

Kým je a kým by mal byť knihovník vo vašej knižnici? Tu je niekoľko tipov – prečítajte si ich a uvažujte nad tým, akého knihovníka by ste chceli mať. Knihovník je podľa vás: Skladník? Zoznamovací agent? Učiteľ, doučovateľ? Znalec kníh, internetu? Moderátor, zabávač? Psychológ? Upratovačka, šofér, údržbár? Programátor? Animátor? PR manažér? Au-pair? Kultúrny referent? Propagátor čítania? Iné?

Je to iba jedna rola? Alebo kombinácia niektorých? Alebo sa to mení od situácie? Chýba vám niektorá rola? Sú vaši knihovníci dostatočne pružní v týchto roliach? Vedia ich meniť?... Čo môžete urobiť preto, aby vaši knihovníci lepšie napĺňali roly, ktoré si vo vašej knižnici želáte, ale nie sú dostatočne zastúpené?

Podme na druhú otázku.

Aké ciele by si mala dať vaša knižnica? Kam chce smerovať? Na inšpiráciu pár cieľov: Mala by knižnica v prvom rade prebúdzat' u detí lásku k učeniu sa? Alebo prebúdzat' a podporovat' u detí lásku k čítaniu? Či skôr poskytovať servis pre učiteľov a vzdelávací materiál zameraný na vzdelávací proces? Alebo by knižnica mala byť v prvom rade „tretím miestom, kde mi je dobre?“ Alebo je základným cieľom podieľať sa na čitateľskej a informačnej gramotnosti? Či niečo úplne iné?

Zvážte aký cieľ/ciele by vaša knižnica mala plniť prioritne. V akom pomere k iným cieľom? Kráčate tým vybraným smerom? Niečo vás v tom brzdí? Čo by pomohlo, aby ste vybraný cieľ/ciele napĺňali? A práve teraz sme sa dostali k našej úvodnej otázke:

Čo chceme doceliť naším programom / podujatím?

- Získať do knižnice čo najviac detí / rodičov / učiteľov / vychovávateľov, ako sa len dá?
- Urobiť všetko preto, aby deti milovali knižnicu?
- Zviditeľnenie kvalitných „ležákov“?
- Rozvíjať u detí čitateľskú a informačnú gramotnosť?
- Inšpirovať deti k tomu, aby sa stali celoživotnými čitateľmi?
- Pomôcť detským nečitateľom?
- Inšpirovať deti k láske k učeniu sa?
- Posilniť pozíciu knižnice? Rozšíriť povedomie o knižnici?
- Budovať aktívne komunity čitateľov?
- Podporovať rodičov / učiteľov v tom, aby čítali deťom?

Každý z týchto cieľov totiž znamená hľadanie iného „na mieru“ ušitého programu. Napr. pri získavaní do knižnice čo najviac detí / rodičov / učiteľov / vychovávateľov je efektívnejšie cielene osloviť školy, organizácie, lídrov a prít'ahovanie do knižnice už existujúcich skupín a budovanie pre nich prít'ažlivej ponuky. Inak – máte za rohom knižnice futbalový detský klub? Môžete pre nich a s nimi vymyslieť prít'ažlivú ponuku vo vašej knižnici? Máte za rohom Saleziánov?...

Podujatia zamerané na zviditeľnenie kvalitných „ležákov“

O knihách (viď projekt Booktalk).

Odporúčanie kvalitných kníh v podpise emailovej komunikácie knihovníka.

Zmena uloženia kníh v knižnici – nie podľa žánru ale podľa témy.

Podujatia zamerané na to, aby deti milovali knižnicu

Noc plyšákov (viď projekt Stuffed Animal Sleepover).

Lego klub.

Podujatia zamerané na inšpirovanie detí k celoživotnému čítateľstvu

Vojna kníh (viď projekt Battle of the books).

Klub: Čo je lepšie – film či kniha?“

Podujatia zamerané na pomoc detským nečitateľom

Čitateľské kluby pre nečitateľov na školách (viď projekt ctenarskekluby.cz).

Ako podporovať u detí lásku k čítaniu?

V tomto smere knihovníci vyskúšali všeličo... Otázka je, nakoľko sa ktorým aktivitám skutočne darí podporovať u detí lásku k čítaniu. Môžu mať trvalý vplyv na dieťa jednorazové akcie? Môžu mať reálny vplyv akcie, ako „vyrobíme si záložku do knihy“ alebo „pozvanie na besedu so spisovateľom“?

Trocha teórie: Dieťa sa s vysokou pravdepodobnosťou stane čitateľom ak

1. jeho rodičia mu v detstve pravidelne čítali,
2. jeho rodičia si sami pre seba pravidelne čítajú – sú príkladom čitateľa,
3. rovesnícka skupina, do ktorej patrí dieťa, si číta a pod.,
4. má dieťa dostatočnú domácu knižnicu.

Ak teda chceme, aby sa deti stali čitateľmi, je na mieste naplniť tieto 4 predpoklady. Takže – čo môžeme urobiť pre to, aby rodičia pravidelne čítali svojim deťom? Čo môžeme urobiť pre to, aby sa rodičia stali pre svoje deti príkladom čitateľa? Čo môžeme urobiť, aby si rovesnícke skupiny čítali? A čo môžeme urobiť pre to, aby deti boli obklopené prítazlivými knihami? Tu však je potrebné myslieť aj na to, že sa nám tieto plány nevydaria a niektorí rodičia deťom čítať nebudú... Vieme ich nahradiť? Vieme vymyslieť niečo, aby deťom bolo aj tak pravidelne čítané? Vieme nájsť iný príklad čitateľa pre deti, ktorých rodičia takým príkladom nie sú? Vieme pomôcť skupinkám detí, ktoré sú nečitatelia? Vieme obklopiť knihami aj dieťa, ktoré doma žiadne knihy nemá?

Aktivity, ktoré inšpirujú rodičov k čítaniu svojim deťom

Minisemináre knihovníkov v škôlkach pre rodičov: Ako podporovať svoje dieťa v čítaní?

Kluby pre rodičov s deťmi v knižniciach.

Práca s učiteľmi základných a materských škôl:

- Čítanie rodičov 20 minút denne (viď projekty ako *celeceskoctedetem* či *calapolskacztyadziociom*).
- Čítanie otcov (viď projekt Cirkevnej základnej školy Narnia).
- Škola naruby (viď projekt Městské knihovny Český Těšín ve spolupráci s KDK SKIP ČR – Severní Morava).
- Prestávkový festival čítania (viď Nadácia Pontis).
- Mesiačik na návšteve (viď Materská škôlka Sása).

Aktivity, ktoré inšpirujú učiteľov k čítaniu žiakom a so žiakmi

Múdra škola číta žiakom každý deň (viď projekt *calapolskaczytadzieciom*).

Kurz čítania podľa Beth Nowingham (reading workshop).

Na záver ešte pár aktivít, ktoré robím ja sám veľmi rád a ak ma pozvete, veľmi rád s nimi prídem do Vašej knižnice:

1. Čítanie s Mrkvičkom

Čítania sú zamerané na deti prvého stupňa. Cieľom čítania je navadiť deti na prečítanie konkrétnej knihy / kníh. Vždy predstavím dva príbehy z knihy a tretí začnem a v najnapínavejšej chvíli skončím s tým, že ak chcú deti vedieť, ako to skončí, musia si knihu dočítať. Čítanie má dĺžku 45 min.

2. Knižné hádanky

Knižné hádanky sú zamerané na žiakov druhého stupňa (5. až 9. ročník). Cieľom Knižných hádaniek je predstaviť 5 až 10 špičkových súčasných kníh pre mládež a inšpirovať k ich prečítaniu. Hádanky sa odohrávajú formou kvízu, pri ktorom žiaci v skupinkách hádajú, ktorý text je z ktorej knihy. Po skončení kvízu diskutujeme na tému – ako sa dá zistiť, ktorá kniha stojí za prečítanie? Dĺžka podujatia je 45 – 50 min.

3. O pravde a lži

Prečo ľudia klamú? Je rozdiel medzi nevinnou lžou a úmyselnou lžou? Je jednoduché spoznať pravdu, alebo je to zložité? A môže byť pravda horšia ako lož? Diskusia o hodnotách so žiakmi piatej až deviatej triedy inšpirovaná príbehom z knihy *Výmyselníci Nikolaja Nosova* alebo úryvkom z knihy *Volání netvora od Patricka Nessa*. Dĺžka podujatia je 45 – 50 min.

4. Miniseminár pre učiteľov: Adam v škole sedel, abecedu vedel, čítať sa nenaučil

Úvodný seminár do čitateľskej gramotnosti pre učiteľov prvého a druhého stupňa. Kadiaľ cesta vedie a kadiaľ nevedie? Čo to tá gramotnosť vlastne je? Aké základné podmienky musia byť naplnené, aby sa čitateľská gramotnosť našich žiakov zlepšovala? Tri cesty pre rozvoj čitateľskej gramotnosti. Ako učiť žiakov predvídať a klásť si počas čítania otázky. Ako vyzerá súčasná kvalitná kniha pre deti a mládež.

5. Seminár pre knihovníkov zameraný na potreby danej knižnice – pre všetky detské knižnice, ktoré chcú rásť.

Názov: Rozvoj čitateľskej gramotnosti z pohľadu detského knihovníka.
Zborník príspevkov z odborného seminára, ktorý sa konal dňa
27. mája 2015 v Trnave

Zostavila: Ivana Gálusová

Zodpovedný redaktor: Lívia Koleková

Miesto vydania: Trnava

Vydavateľ: Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave

Rok vydania: 2015

Tlač: Ing. Ivan Klescht

Náklad: 150 kusov

N E P R E D A J N É

Zriaďovateľom KJF v Trnave je Trnavský samosprávny kraj

ISBN 978 – 80 – 88695 – 48 – 6
EAN 97880886954866